

Andrija LAINOVIĆ

MARK BRIER, FRANCUSKI KONZUL U SKADRU, I NJEGOVE PESME U SLAVU NAPOLEONA I

Početak XIX veka Francuska je, u sklopu svoje istočne politike za vreme Napoleona I, poklonila ozbiljnu pažnju Balkanskom poluostrvu kao zaleđu Sredozemnog mora. Ovaj prostor nije pružao sigurnost Napoleonovim osvajačkim planovima prema Istoku, ne samo zbog sve jače ruske penetracije, nego naročito zbog jakih engleskih pozicija na njemu. Zbog toga, a i radi zaštite svojih interesa, ona je na tome prostoru osnovala čitav niz svojih konzulata i konzularnih agentura i upućivala svoje političke i vojne emisare radi propagande i prikupljanja potrebnih podataka vojno-strategijskog i ekonomsko-političkog karaktera. Na ovom poslu su se naročito isticali konzuli. Njima je Napoleon poveravao i važnije diplomatske misije, tako da je istakao misao kako je u diplomatskom radu prestalo vreme ambasadora i nastupilo vreme konzula.

U našim zemljama Francuska je još pre Napoleonove vladavine imala svoje konzulate u Šibeniku i Dubrovniku¹. U Travniku je radila njena agentura, a konzulat je osnovala 1806. godine. Pokušaj da se 1808. godine konzulat otvori na Cetinju, kod crnogorskog vladike Petra I Petrovića Njegoša, nije uspeo², te je održana samo agentura u Budvi³. Konzulat u Prištini je osnovan 1812. godine, ali se nije mogao održati⁴. Predviđeno otvaranje konzulata u Beogradu, Skoplju i Banja Luci nije ostvareno zbog promene opšte situacije koja je nastala Napoleonovim padom. U susjednim krajevima Otomanske Imperije, Francuska je takođe imala konzulate. Od posebnog značaja za naše narode bio je konzulat u Skadru, osnovan takođe 1806. godine. Otvorili su

¹ Dr Mihailo Gavrilović, Ispisi iz pariskih arhiva, Beograd 1904.

² Radosav Medenica, Osnivanje francuskog konzulata u Crnoj Gori 1808. godine, na osnovu dokumenata u Cetinjskom arhivu (Časopis „Zapisi“, II, Cetinje maj 1928, str. 257-266). — O ovom pitanju treba koristiti i arhivski materijal u Šatijonu na Seni.

³ Agenturu je odzavao generalštabni poručnik francuske okupatorske vojske Pavle Tomić koga, po Marmonovom predlogu, nije hteo da primi vladika Petar I za francuskog konzula na Cetinju (Cf. navedeni materijal).

⁴ Archives du Ministère des Affaires Étrangères à Paris, Correspondance consulaire et commerciale, Pristina 1812—1814. Ovdje ima samo 57 dokumenata. O njima je Stojan Novaković objavio još 1898. godine rad pod naslovom: Francuske službene beleške o zapadnobalkanskim zemljama iz 1806—1813 godine, u Spomeniku SAN-a XXXI, str. 128-152.

⁵ Isti arhiv, Correspondance consulaire et commerciales, Scutari, I, 1806—1809, rapp. du 11 janvier 1806.

ga prvi konzul Fransoa Mas (François Masse) i tumač u konzulatu Stefaneli (Steffanelli)⁵. Od novembra 1806. godine dužnost konzula je preuzeo Mark Brier Derivo (Marc Bruère Desrivaux), koji je kod nas u dubrovačkoj književnosti poznat pod imenom Marko Bruerović ili Bruerević.

Skadar je kao sedište konzulata bio pogodan i s vojničke i s ekonomske tačke gledišta. Njegove komunikacije preko reke Bojane sa Sredozemnim morem i razvijena kopnena trgovina sa susednim zemljama uzdizale su ga u jak ekonomski centar, a geografski položaj prema većito buntovnim brdskim i crnogorskim plemenima i prema Janjinskom pašaluku, čiji gospodar Ali paša nije bio uvek sklon profrancuskoj politici, bio je na ovom području za Francusku datog doba važan kao centar političkih i vojničkih kombinacija i dalekosežnih planova. Napoleonovim padom se svi ti planovi ruše, nestaje njegovih Ilirskih Provincija u našim zemljama, a nepotrebni se konzulati zatvaraju, među njima i skadarski.

Konzul Brier bio je sin Rene Šarl Brier Derivoa (René Charles Bruère des Rivaux ili Desrivaux) koji je u Dubrovnik došao kao francuski otpravnik poslova i docnije generalni konzul još pre Revolucije, 1772. godine. Otac mu je omogućio široko i solidno obrazovanje u Dubrovniku i u Italiji te je naučio, pored svog maternjeg francuskog jezika, još i srpskohrvatski, italijanski i latinski. Još od mladosti Mark Brier se počeo baviti literarnim stvaranjem, ali se uz svog oca odao diplomatskom pozivu. Pre odlaska u Skadar bio je neko vreme konzularni agent u Travniku, a u Dubrovniku je bio pomoćnik svoga oca. U Skadru je ostao kao konzul sve do ukidanja konzulata za vreme prve Restauracije u Francuskoj. Dubrovački konzulat Francuska nije ukinula i pored svih nastalih promena te je Mark Brier naimenovan 1814. godine za konzula u Dubrovniku, koji je po odredbama Bečkog kongresa pripao Austriji. Austrijska vlada nije dala pristanak za ovaj izbor 1816. godine sa motivacijom da je Brier u više prilika javno izražavao vrlo egzaltirano revolucionarne principe i svoju izrazitu privrženost vladavini Napoleona⁶. Brier je otišao u Pariz i tu ostao sve do 1822. godine, kada je postavljen za konzula u Tripolisu, ali je na putu za novo mesto umro na Kipru 1823. godine.

O životu i radu ovog francuskog konzula i dubrovačkog književnika postoji niz objavljenih radova na srpskohrvatskom i stranim jezicima, pretežno na francuskom. U njima je prikazana njegova biografija i njegovo književno stvaranje, sa nešto oskudnijim osvrtom na njegovu konzularnu aktivnost, posebno na onu koju je razvio u Skadru. Stoga se oseća potreba da se i ovoj strani njegova rada pokloni posebna pažnja⁷.

⁶ Midhat Šamić, *Les voyageurs français en Bosnie*, p. 72, Paris 1960 i Mihailo Gavrilović, *Iz nove srpske istorije*, Beograd 1926, 57.

⁷ O Brierovom književnom radu, pored onoga što je rečeno u pojedinim istorijama književnosti, pisali su još:

Medo Pucić, Marko Bruère Desrivaux, pjesnik slovinski (Časopis „Dubrovnik“, III, 1852.) — Životopis Bruera Desrivauxa, Slovinac 1876. J. K. Švrljuga, Prinosi k diplomatskim odnosjama Dubrovnika s Francuskom (Starne, Zagreb 1882, br. XIV). — P. Pisani, *La Dalmatie de 1797—1815*, Paris 1893. — J. Nagy, Marko Bruère Desrivaux als ragusinische Dichter (Archiv für slavische Philologie, XXVIII, 1906). — Louis Leger, *Un consul de France, poète serbe, Marc Bruère Desrivaux* (Journal des savants, janvier 1915, Paris). — D. Körbler, *Dubrovačka republika i zapadne evropske države* (Rad 214, Zagreb 1916). — Lujó Vojnović, *La Monarchie française dans l'Adriatique* (Paris 1918). — R. Warnier,

Brier je u Skadru, kao već oprobani i rutinirani diplomatski predstavnik, a uz to veoma gibak i oduševljen Napoleonovom zavojevačkom politikom i njegovim vojničkim uspjesima, razvio živu aktivnost. Našao se pred čitavim nizom zadataka. Bilo je potrebno da se održava veza sa francuskim vojnim vlastima u našem primorju, u Kotoru, Dubrovniku i Zadru; da se isto tako održava veza sa moćnim gospodarima — turskim pašama u Janjini i Beratu, koji su često padali pod uticaj engleske propagande; da se očuvaju i zaštite francuski interesi na ovom prostoru; da se obezbedi prolaz francuskih agenata i vojske preko jedne teško prolazne i nesigurne teritorije; da se za Francusku pridobije i očuva naklonost samih skadarskih paša i, najзад, da se nadziravaju i prate oslobodilački pokreti u Crnoj Gori i Boki a posebno u Srbiji za vreme Prvog srpskog ustanka, na koje su Francuska i sam Brier gledali podozrivo⁸. Brier je sve to obavljao uz teškoće koje su mu stvarale nesigurne kopnene i pomorske veze, pa i sama skadarska sredina sa svojim zaostalim patrijarhalnim i primitivnim načinom života, na koji se on teško privikivao, što često ističe u svojim izveštajima⁹. O samim stanovnicima ove nove sredine on se na jednom mestu ovako izražava: „Ce sont des lousps qu'il faut approuvisionner, et les renards qu'il faut apprendre à connaître“¹⁰.

Svoje konzulske izveštaje Brier je slao iz Skadra preko kurira francuskim vojnim vlastima u Kotor i Dubrovnik, a posebno u Zadar maršalu Marmonu, glavnom komandantu francuske okupatorske vojske u ovim našim krajevima, koji ih je zatim dostavljao u Pariz Ministarstvu. Veći deo ovih izveštaja danas se nalazi u Arhivu Francuskog ministarstva spoljnih poslova u Parizu¹¹, a jedan deo se čuva u Gradskoj biblioteci malog francuskog grada

Comment un consul de France décrit la civilisation française (Mélanges Rešetar, Raguse 1931). — Tomo Maretić, Izveštaj austrijskog političkog emisara u Dubrovniku iz godine 1805 (Starine XXXVII, Zagreb 1934). Stjepan Antoljak, Marc René Bruère (Marko Bruerović) zaštitnik jevrejskih trgovaca u Sarajevu (Židov XXII, 15, Sarajevo 1938). — J. Dayre, Croatophiles français au XIXe siècle (Annales de l'Institut français de Zagreb, 14-15, Zagreb 1940). — Isti, Marc Bruère Desrivaux (Hrvatsko kolo, XXII, Zagreb 1941). — M. Denanović, Les plus anciens contacts entre la France et Raguse (Zagreb 1944, A. I. F. Z., 24-25). Isti, Anciens contacts entre la France et Raguse (Zagreb 1950). — Žarko Muljačić, Nouvelles données concernant Marc Bruère Desrivaux (AIFZ, 2-3, Zagreb 1953-1954). — Midhat Šamić, Les voyageurs français en Bosnie (Paris 1960). — Rudolf Maixner, Interes francuske revolucionarne vlade za strane književnosti i Dubrovnik (JAZU, Gradja, 28, Zagreb 1962). — Isti, Bruerovićev francuski prijevod „Hasanaginice“ (JAZU, Gradja, 28, Zagreb 1962). — Potpisani je podneo referat na Kongresu folkorista Jugoslavije u Čapljini 1974. godine o Brieru kao konzulu i prevodiocu „Hasanaginice“.

⁸ V. naš rad: Vesti o Prvom srpskom ustanku u nekim savremenim francuskim konzulskim i vojnim izveštajima (Vranjski glasnik, IX, Vranje 1973, str. 233-247)

⁹ Na ove teškoće ukazuje još prvi konzul Mas. U izveštaju od 11. aprila 1806. on ističe, govoreći o teškoćama u saobraćaju, da nema veze sa generalima Loristonom i Moli-torom u Boki, jer ne može naći čoveka da im odnese pisma „à raison, m'assure-t-on de l'excessive rigueur des Monténégrins d'un côté et des armements Russes de l'autre qui arrêtent, visitent et maltraitent tout individu soupçonné d'être porteur d'avis“. Pomorske veze su bile nesigurne zbog ulcinjskih gusara, te je slao pisma preko Travnika. (Navedeni arhiv, Scutari, I, rapp. du 11 avril 1806)

¹⁰ Isti pariski arhiv, Scutari, I, rapp. du 6 janvier 1807.

¹¹ U ovom pariskom arhivu sakupljena su sva dokumenta skadarskog konzulata pod oznakom Correspondance consulaire et commerciales, — Scutari od 1806 do 1896 sredjena u 6 povezanih tomova, i to: I t. 1806—1809; II t. 1810—1811; III t. 1812—1817; IV t. 1834—1866; V t. 1867—1876; VI t. 1878—1896. — Za ovaj rad korišćena su samo tri prva toma,

Šatijona na Seni, u arhivskom depou koji nosi naziv „Marmonovi papiri“, sa dokumentima koja je ovaj Napoleonov maršal zaveštao svom rodnom gradu¹².

Detaljnije proučavanje celokupnog ovog arhivskog materijala, u kome ima dosta podataka o našim zemljama, postavlja se kao poseban zadatak koji treba obaviti drugom prilikom, a ovim će se prilogom ukazati samo na neke epizode koje će doprineti vernijem predstavljanju karaktera i lika ovog francuskog diplomatskog predstavnika. Isto tako ukazaće se na jednu njegovu malo poznatu književnu tvorevinu.

Evropejac po poreklu i vaspitanju, Brier se u Skadru susreo sa jednom sasvim novom sredinom o kojoj nije imao nimalo laskavo mišljenje. On to često ističe u svojim izveštajima i žali se što mora da živi i radi među „varvarima“, ali sa ponosom ukazuje da on sve to podnosi iz velikog francuskog rodoljublja i odanosti prema Napoleonu i njegovim vojničkim poredama. Tako, naprimer, kad je čuo o Napoleonovim poredama nad Pruskom 1807. godine, on će u izveštaju od 21. februara te godine ovim rečima izraziti svoje oduševljenje i ponos što je Francuz:

„Je savais déjà que la Prusse a disparu du nombre des puissances. O Bonheur! o rapidité! o incomparable ascendant de Napoléon le Grand! Que je me sens fier d'être Français!“¹³.

On je takav morao biti ne samo po rođenju i obrazovanju, nego i po političkoj funkciji koju je obavljao. Stoga nije nimalo čudno što nije mogao da shvati oslobodilačke borbe naših naroda, koje su se baš u to vreme razvijale u Srbiji i Crnoj Gori, iako je proveo dosta vremena u našim sredinama, znao naš jezik i na njemu napisao neke svoje književne radove. Iako je uživao puno poverenje francuskih vlastodržaca, jedan je slučaj ipak dao povoda i samom Napoleonu da u to posumnja i da se zainteresuje za Briera. Naime, 13. marta 1808. godine poginula su u Baru četiri francuska oficira na putu za Skadar. Događaj je izazvao oštru reakciju francuskih vojnih vlasti i samog Marmona. Od skadarskog paše je zatraženo da sprovede detaljnu istragu, ali je ona mlitavo vođena. Napoleon je bio nezadovoljan te je, sumnjajući u Brierovu ispravnost u ovoj aferi, zatražio obaveštenje o njemu od odgovarajućeg ministra. U odgovoru, koji je u Arhivu Francuskog ministarstva spoljnih poslova sačuvan samo kao koncept, ministar podnosi Napoleonu izveštaj od 31. maja u kome se doslovno kaže:

Rapport à S. M.

Sire,

Marc Bruère, sur lequel Votre Majesté a demandé quelques renseignements, est fils de l'ancien chargé d'affaires de France à Raguse. V. M. lorsque elle a daigné l'envoyer à Scutari a eu égard aux longs et utiles services du père, et à la connaissance qu'avait le fils des langues du pays. Scutari était un nouveau consulat et il paraissait qu'une personne qui avait longtemps résidé

¹² Bibliothèque municipale à Châtillon-sur-Seine, Papiers Marmont. Opširnije o njoj videti naš rad: Montenegrina u Šatijonu na Seni (Bibliografski vjesnik, 1-2-3, Cetinje 1962, str. 303—338).

¹³ Navedeni pariski arhiv, Scutari, I, rapport du 21 février 1807, f. 73.

dans un état voisin, pourrait s'y prendre plus utile au service de Votre Majesté. M. Bruère avait toujours habité, avec son père, à Raguse.

Jusqu'à ces derniers événements, la correspondance des généraux et du Consul de V. M. n'avait pas renfermé contre lui de sujet de plainte¹⁴.

Doista, skadarskom se konzulu nije imalo uopšte šta prigovoriti u pogledu vršenja poverene mu dužnosti, pa ni u ovom slučaju. Što je istraga u barskoj aferi vođena mlitavo, nije zavisilo od njega. U pitanju je bila namera turskih vlasti u Skadru da se odugovlačenjem izbegne njihova odgovornost. Marmona je to uzrujavalo te energično ulaže protest i preti da će prekinuti diplomatske veze sa skadarskim pašom ako se ne zadovolje njegovi zahtevi. U tom smislu on daje instrukcije Brieru i ovaj, predviđajući jednu takvu mogućnost, predviđa istovremeno da će u tom slučaju doći u pitanje njegov život i život njegove porodice. Ubeđen je da će ih paša zadržati kao taoce, pa u izveštaju od 22. jula preporučuje Marmonu i Napoleonovoj velikodušnosti sudbinu svoje nezbrinute dece ovim rečima:

„Il ne me reste plus qu'à recommander aux bontés de Votre Excellence, et à la générosité paternelle de l'Empereur, mes enfants sans ressources et en bas âge, si malheur venait à m'arriver parmi les Barbares, le hasard les laissait m'y survivre“¹⁵.

Bez obzira na ovakve i slične teškoće pod kojima je živeo i radio u Skadru, Brierovo francusko rodoljublje nije dolazilo u pitanje. On ga svakom prilikom ističe, oduševljeno veliča svoju naciju i u jednom će izveštaju Marmonu to ponosno izložiti, kao i svoju podaničku vernost, ovi rečima:

„J'ai le coeur trop français et l'esprit national dont je suis animé suffirait seul, quand même le respect que j'ai pour les ordres de V. E. I. et pour ses intentions de S. M-té ne m'en feraient un devoir sacré“¹⁶.

Kada se Napoleonu rodio toliko željeni sin, Brier je u Konzulatu priredio svečani prijem i tim je povodom napisao dve pesme: jednu odu od 14 strofa na latinskom jeziku u slavu Napoleona I i 4 soneta na italijanskom u čast rođenja Napoleonovog sina, „rimskog kralja“. Njih je Brier dostavio ministru u prepisu uz izveštaj 8. maja. Na kraju ovog izveštaja, on izražava svoju podaničku vernost i čestitanje ovim rečima:

„Quant à moi, Monseigneur, je me connais trop petit sujet pour oser supplier V. E. de vouloir bien présenter au pied du trône mes félicitations particulières, et l'expression de mon allégresse à l'Empereur: souhaitant néanmoins franchir, s'il se pouvait de quelque façon, le trop grand intervalle qu'on a parcourir mes acclamations pour parvenir jusqu'à Sa Majesté, empruntant les ailes des Muses, j'ose adresser ci joint à V. Ex. copie d'une ode latine, et de quatre Sonnets italiens que j'ai composé à cette occasion, pour qu'Elle y voye l'effusion du coeur d'un fidèle sujet; quoique bien persuadé que cette production éphémère ne saurait satisfaire l'amour propre de l'auteur, sevre depuis plusieurs années de toute société instruite, et de tout espèce d'étude, dans un honorable et laborieux exile du monde policé“¹⁷.

¹⁴ Isto, Scutari, I, rapport du 31 mai 1808, f. 198.

¹⁵ Isto, Scutari, I, rapport du 22 juillet 1808, f. 212.

¹⁶ Isto, Scutari, II, rapport du 14 janvier 1811, f. 184-184.

¹⁷ Isto, Scutari, II, rapport du 8 mai 1811, f. 243-246.

U literaturi o Mark Brieru konstatovano je da su ove njegove pesme objavljene u Dubrovniku 1811. godine u Martekinijevoj štampariji pod naslovom: *Per la nascita del re di Roma poesie del Signor Marco Bruere, console generale di Francia in Scutari*. Prema tome, moglo bi se reći da se ovim našim prilogom u tom pogledu ne otkriva ništa nepoznato. Pa ipak smatramo da nije suvišno, s književno-istorijske tačke gledišta, da se te pesme ponovo objave, tim pre što je Martekinijevo izdanje danas već raritet i dosta nepoznato, sem u strogo stručnim i naučnim krugovima. Najzad, nije bez interesa objavljivanje fotokopija njihovih rukopisa i prikaz atmosfere koja je pesnika inspirisala. Jedino je izostavljen komentar i prevod ovih pesama kako bi se zadovoljili i u tom pogledu osnovni obziri prema originalu.

Prva pesma, oda Napoleonu I, na latinskom jeziku, fotokopirana, glasi:

In Regis Romæ Natalibus 366

Vates à Populi exultatione admonitus, Gaudentia Magni

Napoleonice

Celebrare conabitur, sese imperem professus ad Illius
heroica gesta canenda...

Ad Lycæum

SAPPICON.

Mercuri primum fabricata dextra,
 Ut fores Divum, atque hominum voluptas,
 O Chelys, multa prece te vocasti.
 annue Vati!

Sæpius tecum Cyathos Lyæi
 Inter, & Charæ illecebras puellæ
 Lusimus; tecum Platoni hospitalis
 Sæpe sub umbra

Edidi Heroùm, Superùmque laudes;
 Caesaris nunquam: tamen equod Illo
 Dignius toto fuerat modorum
 Nomen Olympo?

Altius nullo sedem favore
 Surgerè, ac tanti poteramus auræ
 Nominis; nullo melius remota
 Sincere secla.

Murtis at quisnam tunica decorum
 Dixerit dignè per acta belli
 Ut Ducis partes vigilante cura,
 Militis actu

Sustinet; duri patiens laboris,
 Sive agat victos mēsis in triumpho,
 Sen. premat vallo, aut male se tuentem
 Moenibus hostem!?

Quis triumphali præeunte pompa
 Quum rēdit palmis oleaque cinctus,
 Regibus demptas alia ut reponat
 Fronte coronari!?

Romuli utque idem, numq̄ et emulatos
 Imperiū autē conditor atque legum,
 Fit quibus recti patiens & equi
 Mitior Orbis!?

Ingenū si quem levat aura statem
 Vindare equalem canat hæc: Labores
 Impar Herois celebrare Magni
 Gaudia dicam.

Abegiam vel si rēmeans ab Istro
 Virginem pacis retulit sequestrem;
 Jussit aut dextrā alite mystiales
 Splendere lætas;

Vinctus optata aut sobole, ad Deorum
 Campa, rotivas agat Ille centum
 Victimae, ut spem populi suamque
 Sospitet equus

Jupiter; dum plebs bene feriata, et
 Cota, Jo late resonans triumphe!
 Civitas, Nato simul & Paxerit
 Plaudere gestit.

Nobis at Dig Sobolis, canendo
 Musa si dulces conciliare somnos
 Annuit, tanto sit satis superque
 Munere sumgi.

Tu sacer tandem meritis quieti
 Protinus Phoebi, aonidumque ad aram
 Bendear epinde ab Apollinari
 Barbite Lauro.

Napoleoni Magno
 Augusto. Pio. Felici.

in obsequii et devoti animi argumentum
 Auctor Marqus Bruerius
 Imperatori et Regi suo Clementissimo
 D. D. D.

Drugi Brierov pesnički sastav, u čast rođenja Napoleonovog sina, na italijanskom jeziku, ima ovaj oblik i sadržinu:

In Nascita del Re di Roma

367

M

Sonetti quattro

Umiliati dall'Autore • Marco Bruere
al Suo Clementissimo, ed Amatissimo Sovrano

Napoleone il Grande
Imperatore, e Re.

Sonetto 1.mo

Gloria alla Nostra, e alle altre Jenti spaccie
Nascendo arrega del mio Sir la Prote:
Ognun n'esulta in feste ed in carole,
Suor che il solo è al bion Genio pugnace.

L'alta ventura a celebrar capace
Altra che è 'l'Uom mortal' lessa ci vuole:
Deh! tu delle magnifiche parole,
Musa il dono un'accorda, se ti piace!

Qui non si canta il proprio mio contento,
Non l'ottenute fin de voti miei,
Non della Patria mia l'esultamento;

Ma in quella che pur ora al Grande Impero.
Gloria d'eternitade offron gli Dei,
La silvezza, e l'amor del mondo intero.

Sonetto 2.º

Cadrà l'Eroe; disse in suo cuor la fiera
 Mercatrice Albion; allor ferace
 Di rovine agitar potrà la face
 Della Discordia per l'Europa intera.

Cadrà l'Eroe; da cui l'afflitta spera
 D'ogni ricchezza, e d'ogni ben verace
 Bella sorgente conseguir la pace,
 Cui sol ripugna la mix gente altera.

Disse: ma non penso, che se la suo
 Fide eterna hanno i Numi, e non in terra
 Sopolarla d'Eroi ebbero in uso.

Giove così tornare al Ciel si vide,
 ma pria lasciò, per fare ai nostri guerra
 Fra noi mortali, il suo figliuolo Alcide

Sonetto .3.º

Tu nol credevi! Ecco che il Ciel n'arride;
 Avranno i mali dell'Europa fine,
 A cui tu sola d'aspi cinta il crine
 Esulti, e teco il tuo Satan sorride.

Sì, sì, ovara Albion, nato è chi al fine
 Nel rio tuo cuor d'empia speranza uccide
 Di far le guerre eterne, e le rovine;
 Nato è il Figliuol del Trionfale Alcide!

Sì barbara non v'ha ne strania terra
 Che non s'allegri della gran ventura
 Col maggior degl' Eroi in pace, e in guerra

E se pur vuoi saper dell'altre genti
 Il gaudio quant'è sia; n'arrai misura
 In quella del dolor che ne risenti.

D

Sonetto 4.to

Nascon prodi dai prodi; e non si vede
 L'aquila ingenerar colomba imile!
 Sarà temuto anch'ei da Battro à Tile
 Del Gian Napoleone il Grande Erede

Sotto il Britanno avaro, e ne prevede,
 Ch'uoopo gli fia cangiar l'ingordo stile;
 Già dal pensiero scellerato, e vile
 D'eternar la discordie ei si ricrede.

S'avrà la Pace; e pria che il Reuce ai nost
 Voti concessa, in piè' sorga robusto,
 Dal mondo il Padre avrà fugato i mostri

Ma perchi' abbiano uqual vanto in la storia
 Vietar loro il ritorno al Figlio Augusto
 Non fia minor fatica, o minor Gloria.

* * *

Diplomata od karijere, Brier je i svoju muzu prilagođavao tom pozivu. Prvu od ovih pesama sročio je na univerzalnom, latinskom jeziku, simbolično ukazujući na univerzalnost i dugotrajnost Napoleonove veličine. Drugu peva na italijanskom jeziku, kojim treba da govori „kralj od Rima“. Ali Brier nije takav samo u ovom slučaju. Kad se novom gospodararu Francuske, iz doba Restauracije, kralju Luju XVIII rodio sin, grof od Šambora, onda je Brierova muza zazvučala i u slavu ovoga događaja¹⁸. Ostala je verna onoj poznatoj feudalno-podaničkoj devizi: *A tout seigneur, tout honneur*.

Birokratski tačan u izvršavanju svojih obaveza i naređenja, Brier je takav bio i pri likvidiranju skadarskog konzulata i brige o čuvanju arhive Konzulata. Kada je odlukom novog francuskog ministra spoljnih poslova, vojvode od Rišljea, 9. januara 1816. godina, ukinut konzulat u Skadru, Brier je sredio detaljan i pregledan inventar svih administrativnih knjiga i dokumenata. Opšti spisak su u Skadru 31. marta 1816. potpisali on i kancelarista Nicolas Marie Stiepevich. Na dokumentu se nalazi okrugli šuplji pečat konzulata, a ispod svog potpisa Brier je dodao: *Cy devant Consul de France à Scutari, maintenant Consul de S. M. à Raguse*¹⁹. Na posebnim listovima je sređen sadržaj dokumenata u pojedinim svežnjevima, kao i korespondencija sa svim zvaničnim licima (konzulima, generalima itd.) od 1806. do 1814. godine. O svemu tome i o likvidaciji konzulata Brier je iz Pariza podneo izveštaj 6. oktobra 1817. U izveštaju se napominje da je arhivu konzulata bio privremeno sklonio u Dubrovnik, jer nije bio u stanju da je pošalje preko Moreje, kako mu je bilo naređeno. Iz Dubrovnika je preneo u Ankonu i predao tamošnjem francuskom konzulu s tim da je on prvom zgodnom prilikom uputi u Pariz²⁰. Sačuvana uveliko njegovom zaslugom, arhiva je došla tim putem u Pariz, a onaj deo koji je bio odašiljan maršalu Marmonu ostao je u Šatijonu na Seni.

¹⁸ Šamić Midhat, op. cit. p. 72.

¹⁹ Navedeni pariski arhiv, Scutari, III, du 9 janvier 1816, f. 270-273.

²⁰ Isto, Scutari, III, rapport du 6 octobre 1817, f. 277.

Andrija LAINOVIĆ

**LA POÉSIE DE MARC BRUÈRE DESRIVAUX, POÈTE RAGUSAIN,
EN GLOIRE DE NAPOLEÓN IER**

R é s u m é

Marc Bruère Desrivaux, consul de France à Scutari de 1806 à 1816, était fils de René-Charles Desrivaux, consul général de France à Raguse depuis 1772. Son éducation, reçue dans sa maison paternelle et à Raguse même, a été complétée par des études effectuées en Italie. Outre sa langue maternelle, il connaissait bien le serbo-croate, l'italien et le latin. Depuis sa jeunesse, il manifestait un intérêt particulier pour la littérature, mais sous l'influence de son père, il entra en diplomatie. Après quelques années de service auprès de son père à Raguse et à Travnik (en Bosnie) il est nommé consul général de France à Scutari (Albanie) où il est resté jusqu'à la fermeture du Consulat en 1816.

Dans la littérature yougoslave Marc Bruère est connu sous le nom de Marko Bruerović ou Bruerević. Sa biographie et ses ouvrages littéraires sont déjà bien connus grâce aux études faites par un certain nombre de savants serbo-croates et français. Ce n'est pourtant pas le cas avec ses activités diplomatiques de sorte que, le présent article, apportant quelques contributions dans ce sens, vient compléter le portrait de cet homme de lettres et diplomate français. Pour ce faire, l'auteur se réfère ici à quelques passages des rapports consulaires de Marc Bruère appartenant aux Archives du Ministère des Affaires Etrangères à Paris et à la Bibliothèque Municipale de Châtillon-sur-Seine (Papiers Marmont).

Le service de Marc Bruère à Scutari n'était point facile. Il se trouvait dans un milieu tout à fait différent de celui à Raguse ou en Italie. Les difficultés s'aggravaient par les événements d'ordre militaire et politique. L'Empire Ottoman souffrait sous les luttes intestines, menées par les divers pachas; les peuples opprimés se soulevaient. D'autre part, la rivalité entre la France de Napoléon I-er et la Russie, l'Angleterre et l'Autriche, présentait un obstacle politique toujours potentiel. Tout cela se reflétait sur ce petit coin de la Turquie. Mais en tant que patriote français ardent, enthousiasmé par la gloire de Napoléon I-er, il surmonta toutes les difficultés. A l'occasion de la naissance du fils de Napoléon, il organisa une réception dans le Consulat, écrivant deux poèmes en gloire de Napoléon et de son fils, l'un en français, l'autre en latin. Ces poèmes bien qu'imprimés à Raguse, sont restés peu connus jusqu'à nos jours. L'auteur de l'article entreprend de les reproduire ici tels qu'il les avait trouvés dans le manuscrit appartenant aux Archives du Ministère des Affaires Etrangères à Paris et joints au rapport de Marc Bruère envoyé de Scutari.

Lors de la Première Restauration, le Consulat de Scutari était supprimé et Bruère qui expédia pour Paris toutes les archives, était nommé consul de France à Tripoli. Mais, en route pour le nouveau poste, il mourra, en 1823.